

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Summæ Theologicæ Scholasticæ Et Moralis

In Quatuor Partes Distributæ

In qua de Incarnatione Verbi & Mysteriis vitæ Christi, nec non de
Sacramentis in genere & singulis in specie succinctè & dilucidè tractatur

Herincx, Wilhelm

Antverpiæ, 1675

Qu. XVI. An & quomodo abligentur fideles aßistere Sacrificis Missæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72963](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72963)

vetur in dō
Sacerdos se
purgare a
peccato aut
censurā.

negetur restituere partem stipendii, ut praxi docet: non enim censentur fideles hoc cum tanto rigore exigere, nec Sacerdotes ad id se obligare. Solum itaque exposcunt fideles totum fructum Missæ, sive sit multus, sive ex aliquo accidenti aliquantulum deficiens, juxta dispositionem scilicet, in qua invenitur Sacerdos, dum celebrat. Unde sive celebret ex malo fine & in malo statu, sive ex bono fine, & in bono statu, dat, quod exigitur, fructum scilicet correspondentem presenti suæ dispositioni. Et ob hoc ipsum laudabiliter student fideles invenire Sacerdotes bonæ vitæ, qui pro ipsis celebrent, ob amplius videlicet lucrum seu fructum.

195.
Ordinatio
Tridentini
circa redn-
tiones Missarum
partim re-
fertur.

Postremò circa hanc materiam observandum est *Tridentinum sess. 25. c. 4. de Reform. dare facultatem Episcopis, ut in Synodo Diocesana, itemque Abbatibus & Generalibus Ordinibus, ut in suis Capitulis Generalibus possint, pro sua conscientia, in Ecclesiis sibi subjectis indigentibus reductione Missarum ad minorem numerum, quando copia est tanta, vel stipendium adeo tenue, ut illis convenienter satisfieri non possit, statuere quidquid magis viderint expedire, factâ semper commemoratione, sive in Memento, sive per collectas, eorum defunctorum, qui legata pro salute animarum suarum reliquerunt. Quod Decretum juxta Declarationem Cardinalium, quæ refertur ad dictum caput *Tridentini*, habet locum etiam in reductione officiorum profanorum.*

196.
Recentiora
Decreta Vr-
bani VIII.
recensentur.

Nihilominus Urbanus VIII. in suis Decretis sæpè citatis distictè prohibet, Ne Episcopi aut Generales quoquo modo reducant onera alla celebrandarum Missarum, aut post idem Concilium imposita, aut in limine fundationis: sed pro his omnibus reducendis aut moderandis vel commutandis ad Apostolicam Sedem recurratur, relictiones aliter faciendas omnino nullas atque inanes decernens. Quantumvis (ut postea declararunt Cardinales) legatum sit ita tenue, ut non sit, qui velit onus ei injunctum subire. Excipiunt iidem Cardinales casum, quo in ipsa beneficii erectione expressè cautum est, ut liceat Episcopo injunctum onus reducere ac moderari. Quare etiam non est ablata potestas reducendi onera Missarum antecedentia *Tridentinum*, & non imposita in limine fundationis: ut patet ex tenore Decreti: quod quid Bassani V. Missa VII. n. 11. simpliciter dicat ablatam esse potestatem quoad onera tam antecedentia quàm consequentia tempus *Tridentini*.

197.
An obligent
extra Ita-
liam.

Immo ex plaso contextu Decreti advertisse se ait *Marchant Tom. 2. Tr. 2. P. 2. Tit. 4. §. 2. in Appendice doctrinali Resol. 5.* illud tantum intra Italiam obligare. Quod tamen non satis clarè advertere ego potui. Et oppositum supponitur in *Declaratione Cardinalium super Decreta Urbani VIII. in Resp. ad ult.*

in qua declaratur etiam extra Italiam locum habere decretum, de quo specialis erat nota ratio dubitandi, quod nempe ad Italiam erat restrictum decretum proxime antecedens. Videri saltem debet, an Decretum sit usque receptum in his vel illis extra Italiam locis, signanter in Belgio; ubi etiam numquam fuit publicatum. Quare de Belgio quoad Episcopos ita testatur *Zypaus in Consultationibus Canon. l. 3. Tit. de celebr. Missar. Consultat. 1.* Est quoque de pluribus aliis locis.

Quod autem ad ipsam *Tridentinam* dispositionem attinet, existimat *Navarrius, B. Marriquetz, Marchant supra, Diana p. 1. Tr. 14. de quoad celebr. Missar. Resol. 4.* & alii Concilium quoad Episcopos non statuere jus novum, sed concedere seu declarare id, quod jure ordinario eis competebar. Quocirca plures censent ibi disposita competere Episcopis etiam extra Synodum, vi juris communis. Quibus favet *Lessius in Resol. 1. Missa casu 7.* At quoniam quoad *Generales & Abbates* condit *Tridentinum* jus novum, existimat *Diana sup.* alios citans, his saltem non competere ista, nisi in Capitulis Generalibus. Verùm quia his quoque antea competebar ea, quæ Episcopis de jure communi, existimat *Bruno Chassani, P. 2. Tract. 8. c. 1. propos. 8.* (in cujus Scriptis inter alia desidero exactiores seu fideliores citationes) etiam illis id convenire extra Capitula, solumque directivam esse clausulam *Tridentini*, non annullativam actus aliter facti. Quidquid de his sit, in dubio consultissimum saltem est, terminis *Tridentini* inhærere. Quòd si Synodi non celebrentur, convenit Episcopum requirere consensum Capituli: immo juxta plerisque requirere tenetur; etsi non sequi.

QUESTIO XVI.

An & Quomodo obligentur fideles assistere Sacrificio Missæ?

PRO complemento hujus materiae applicanda restat obligatio assistendi Sacrificio Missæ, seu (quod vulgò dicitur, & in idem regit) audiendi Missam.

Itaque certum in primis est, baptizatos adultos & ratione utentes teneri diebus Dominicis & Festis interesse Missæ. Patet hoc ex communi sensu omnium Doctorum & fidelium, & antiquâ ac universali Ecclesiæ consuetudine. Immo hoc præceptum recensetur inter quinque præcepta Ecclesiæ, quæ etiam pueris in Catechismo proponuntur. Idem colligitur ex c. Omnes fideles, & c. Missas de Consecrat. dist. 1. Ex eodem in generali communi consensu & praxi fidelium patet prædictæ obligationis gravitas: prout & ipsa

ipsa materia gravis est, adeo ut vel semel Missam omittere sit grave.

Non obligantur autem necdum baptizati, quamvis Catechumeni sunt; utpote non subditi Ecclesiæ. Idem est de pueris & aliis nondum ratione utentibus, utpote incapacibus præcepti, & assistentiæ humanæ; qualem hoc præceptum exigit. Obligantur nihilominus parvuli, quam primum attingerint usum rationis, sic ut saltem in consilio possint honestum à malo discernere, & mortaliter peccare. Et quamvis ipsi ratione ignorantia aut inadvertentiæ vel imperfectæ notitiæ in his initiis facile excusentur à culpa, præsertim gravi: obligantur tamen parentes, & alii curam illorum habentes, esse solliciti (prout solliciti sunt, qui Deum timeant) ut Missam audiant. Fidem obligationi satisfaciunt Sacerdotes Missam celebrando: sic enim perfectissime intersunt ipsi Sacrificio.

Est porro obligatio audiendi Missam unam etiam in die Natalis Domini, juxta indubitam sententiam & praxim Doctorum; etsi sit liberum Sacerdotibus dicere tres: immo etsi juxta *Miranda, Henriquez* & alios Parochi sint obligati ad providendam plebi, tunc de tribus Missis, si commode possint. Quam tamen obligationem rigorosam simpliciter loquendo plures alii non admittuntur.

Certum deinde est, audiendam esse Missam integram, sic ut omittens interesse pariter notabili peccet juxta omnes graviter. Pars autem notabilis censetur media, aut etiam tertia pars, juxta Doctores communiter. Si verò quis adsit ab initio Missæ usque ad communionem inclusivè, & tunc discedat, non omittit partem notabilem: ut, etiam, si adsit, antequam legatur Epistola: immo juxta Doctores passim, etsi Epistola sit lecta, modò interstitit Evangelio. Adhuc plus addunt varii Recentiores, scilicet probabiliter non omitti partem notabilem, etsi evangelium sit lectum, modò quis adsit reliquæ parti usque ad finem Missæ, adeoque saltem audiat ultimum Evangelium. Id probabile putant *Lugo, Bonacina, Diana*, & plures, quos refert & sequitur *Aversa* q. 11. sect. 19. §. Sexto constat. Videtur saltem multorum simplicium sensus, sufficere quòd Evangelium necdum sit ex toto lectum, sed quòd intrantes templum repererint Sacerdotem occupatum lectione Evangelii. Sapissimè etiam rustici serò venientes excusantur per bonam fidem & inadvertentiã periculi serò veniendi, vel per hoc, quòd sint decepti in hora, vel non audiverint pulsùm, nec postea sit opportunitas aliud Sacrum audiendi. Gravitas denique partis sumenda quoque est ex ejusdem qualitate. Unde graviter peccaret, qui non interesset consecrationi & communioni, in quibus consistit essentia & integritas Sacrificii, quæque sunt maxi-

mè intenta in hoc præcepto.

Petes I. An qui nequit audire Missam integram, teneatur audire partem? Resp. si pars restans sit nullius momenti, aut consecratio sit peracta; non teneri: tunc enim deficit pars principalis & essentialis: secus est, si consecratio necdum sit peracta, idque ob oppositam rationem. Hinc etiam non est obligatio audiendi officium feriæ sextæ Parasceves, ut contra Nonnullos docent Doctores passim & declaravit S. Congregatio Rituum teste *Gavano in Rubr. Miss. 4. tit. 9. num. 24.* etsi in ea celebraretur aliquod festum in populo, v. g. festum Annuntiationis (quod apud Italos semper celebratur die occurrenti, sed apud Leodienses anticipatur, in Provincia autem Mechliniensi transfertur in feriam tertiam post Dominicam in Albis) quando Sacerdos quidem communicat, & quosdam alios ritus adhibet, verè tamen Missam non celebrat. Idem est de Missis, quas vulgò *secas* appellant, hoc est, cum adhibitis ceteris præcætionibus ritibusque, minimè consecratur. Hæ enim non sunt ab Ecclesia præscriptæ. Immo in *Concilio Tridentino* (teste *Palavicino l. 18. c. 6. n. 18.*) complures propendebant ad eas interdicendas: sed postea mutatum est consilium, auctore potissimum *Georgio Drosovizio*, creato Episcopo Quinque Ecclesiarum, cum animadversum esset, in navigationibus, aliisque rerum conditionibus, cum sacerdotum, vel sacræ suppellectilis defectu, celebrare non licet, eam aspectabilem sacrificii expressionem plurimum conferre ad excitandam in animis pietatem, qui ut etiam supra sensus evchantur, sensibus indigent.

Petes II. An is, qui audiret median Missam unius Sacerdotis, v. g. à consecratione inclusivè usque ad finem, satisfaceret præcepto, audiendo partem alterius Missæ usque ad consecrationem? Existimant varii Recentiores, spectando principia intrinseca, quòd non: eò quòd duæ partes diversarum Missarum non integrent unum sacrificium sive unam Missam in rigore loquendo. Fatentur tamen affirmativam doctrinam esse probabilem, & securam in praxi, ob auctoritatem Theologorum quasi communiter existimantium, talem satisfacere præcepto. Et planè potuit Ecclesia non velle obligare ad amplius, quàm ut certa temporis protractione Fideles intersint actionibus integræ Missæ, etsi non omnes propriè spectent ad eandem numero Missam. Hoc porro sensu legem Ecclesiæ diu intellexit & interpretatus est usus & recepta Doctorum Sententia, sciente Ecclesiâ & non contradicente; esto fortasse à principio fuisset alia Ecclesiæ intentio. Confirmatur à simili: quia si quis foret obligatus audire Vesperas, satisfaceret, etsi audiret singulos psalmos cani à diversis sibi succedentibus.

202.
An qui nequit interesse Missæ toti, teneatur interesse partii.

An officio Parasceves ubi incidit festus dies.

De Missa seca,

203.
An sufficiat audire consecrationem median Missæ, & posteriorem alterius Missæ.

Et

Et hæc opinio potest, dum saltem causa subest, practicè admitti; sed tamen altera tamquam securior & salubrior est consulenda.

204.
An etiam
simul pluri-
bus scilicet
diversas
Missæ par-
tes peragen-
tilus.

Nullatenus equidem probandum est, quod velut absurdum rejicit *Suarez disp. 88. sect. 2.* (quidquid *Diana* & quidam alii id admittant tamquam probabile) satisfacere illum, qui audit duas partes Missæ simul, v. g. Missam unius Sacerdotis ab initio usque ad consecrationem, & alterius simul celebrantis à consecratione usque ad finem. Hoc enim est contra communem Doctorum & Fidelium sensum, qui persuasum sibi habent, præcipi ab Ecclesia, ut Fideles intersint actionibus integræ Missæ successive, & cum tractu temporis faciendis. Alioquin sanè sex aut septem Sacerdotibus diversas Missas partes simul celebrantibus, posset quis voluntati Ecclesiæ satisfacere spatio duorum circiter minorum: quod est planè absurdum. Denique simili ratione constat non satisfactorum præcepto recitandi horas, qui psalmos legeret, alio recitante alios psalmos vel lectiones, etiam simul posset ad horum recitationem attendere.

205.
Quid in
casu voti
aut satisfæ-
ctionis sa-
cramentan-
lis.

Quid sit autem de vovente plures Missas audire, vel ad id obligato ex pœnitentia Sacramentali, an nimirum talis satisfaceret assistendo simul pluribus missis, id pendet ab intentione voventis & Confessarii, quæ præcisè ferri posset in fructum ex assistentia plurium missarum oriundum, qui quidem fructus hoc modo verè percipi posset. Quàmvis non dubitem intentionem præsertim Confessarii regulariter esse aliam, ut scilicet successive Missarum auditione, quæ pœnalis est, peccatum plectatur. Deinde mens Confessarii & voventis, qui legem velut privatam imponunt, regulanda videtur ad instar Legis communis seu Ecclesiasticæ.

206.
Perinde est,
qualis ritus
aut officii
Missæ au-
diatur.

Secundò quoad præceptum Missæ audiendæ, certum est ex praxi & iudicio omnium, ac tenore simplici ipsius præcepti, perinde esse, qualis Missa audiatur, sive nimirum sic de festo occurrente, sive non: sive celebretur juxta ritum Romanum, sive juxta Ambrosianum, aut Carmelitanum, aut Græcum &c.

207.
Similiter,
quo in loco.

Tertiò quoad locum, certum similiter est ex praxi totius Ecclesiæ, & sensu communi, perinde esse, ubi Missa audiatur, scilicet sive in Parochia, sive in quavis aliâ Ecclesia, aut publico Oratorio. Amplius enim lex non indicit, quàm Missæ interesse. Estque controversia, quæ sub finem præcedentis sæculi super hac materia erat suborta inter Clerum sive Episcopos Arthesiæ & Regulares, terminata per decretum Apostolicum Clementis VIII. ad Octavium Episcopum Tricariensem Nuntium Apostolicum in Belgio directum, in quo Pontifex declarat populum satisfacere præcep-

to audiendo Missas, in Ecclesiis Regularium. Quod prius decreverant Pontifices diversi in Bullis Apostolicis, scilicet Leo X. Paulus III. & Pius V. Quare consequenter non posset Episcopus Fideles cogere ad audiendam Missam in Parochia; quod proinde de Missa, ac etiam de concione declaravit S. Congregatio, ut allegat *Aversa q. 11. sect. 19.*

Solum posset moveri difficultas de Oratoris domesticis, in quibus ex indulto Pontificio potest audiri Missa cum certis restrictionibus dierum solemnissimorum & personarum; sicut in Brevibus hodiernis declaratur, istis diebus non posse ibi Missas fieri, neque aliis quoque diebus festis posse ab aliis personis satisfieri præcepto audiendi Missam. Quæ quidem forma ut sonat servanda est, ut plerique tradunt: quàmquam, quod attinet ad hoc secundum, nonnulli censeant, eos qui aliàs in Parochia vel Ecclesia Missam audire non obligantur, si audiant Missam in istis Oratoriis, ut si audirent in quovis alio loco, etiam sub dio, præcepto audiendi Missam satisfacere. Ita noster *Marchant Tom. 2. Traçt. 4. Tit. 2. q. 1. dub. 1. & in Resolut. Miscell. casu 3.*

Quartò circa modum adimplendi hoc præceptum, oportet esse assistentiam moralem & religiosam. Ad moralem autem assistentiam in primis requiritur præsentia corporalis: sine hac enim non potest verificari, quòd quis Missæ interfit seu assistat, prout tamen exigit ipsa lex. Quare communi iudicio non dicitur quis audire Missam, qui domi aut alibi procul ab ea distat, etsi animo pervolvat, quæ in Missa peraguntur. Non est tamen necessarium, ut videat aut audiat Sacerdotem (alioquin enim cæci aut surdi non possent Missam audire) sed sufficit, ut morali æstimatione censeatur præsens. Quod etiam contingit, si factem societ alios videntes aut advertentes, quàmvis sit extra Ecclesiam omnes præsententes non capientem, ut ex signis & gestis Missæ aliqua possit colligere, & ad multitudinem assistentiam censeatur moraliter pertinere. Quod contingit in parvo Sacerdolo, etiam post columnam illius; & in magna Ecclesia, dum præsentem magnâ hominum copiâ, quis esset ex postremis & secus, si sacerdote in vasta Ecclesia coram paucis celebrante quis foret in alia extremitate Ecclesiæ, quasi non pertinens nec potens advertere ad actionem, quæ ibi fit, adeoque cum detrimento moralis præsentie, faceret enim cum ea multitudine unam moraliter præsentiam. Unde etiam ex cellis, & ali, choro post altare existente, potest quis Missæ assistere, dum potest aliquo modo advertere ad actionem Sacrificii.

Immo existimo cum *Logo d. 21. ma. 21.* sufficere, si quis à fenestra domus laicæ

videret seu audiret Missam, dum via intermedia foret stricta. Quod quidem putat Averſa quæſt. 11. ſect. 19. communi uſu & exiſtimatione non eſſe receptum. Sed immerito: nam uſum talem ipſe uidi in locis, in quibus hæretici dominantur, ubi interdum etiam modicum flumen eſt intermedium inter domum ſeu cubiculum in quo fit Miſſa, & aliam domum, ex qua pars populi frequens Miſſam audit. Poſſetque uſus etiam eſſe alibi in caſu impotentie & infirmitatis. Quid mirum autem, ſi fit non uſus in perſonis aut locis, in quibus ad Eccleſiam ipſam datur liber acceſſus.

Notant etiam & conueniunt Doctores, eos qui Miſſam inſeruiunt, & occupantur in deſerendis Sacrificio neceſſariis, v. g. aqua, thure &c. eſſi varias Miſſæ partes non audiant ſeu non percipiant, præcepto ſatiſfacere, & cenſeri aſſistere toti Miſſæ, cum toti inſeruiant. Vide Præpoſ. quæſt. 83. num. 205.

Unde requiritur intentio aliqua audiendi Miſſam ſeu aſſiſtendi tali Sacrificio: ita ut non ſufficiat eſſe in Eccleſia, ad expectandum v. g. aſſiduum, niſi intendas etiam Sacro intereſſe. Sufficit tamen hic animus ſeu intentio etſi procedens ex metu ſeu minis, vel ex præuo fine, v. g. inanis gloriæ, turpis aſpectus &c. cum hac enim culpabili voluntate ſtat moralis ſeu humana præſentia ad Miſſam. Intentionem autem ſatiſfaciendi præcepto non requiri, adeoque eum qui ignorat eſſe diem feſtum, & audit Miſſam, non obligari iterum audire: in quo nec enim, qui e. præſe noluit præcepto ſatiſfacere, ſed Miſſam v. g. ex deuotione audire, dummodo intrâ debitum tempus ſciat vel cogitet, ſe nihilominus præceptum uerè impleſſe, patet ex dictis in Tract. de Legibus d. 3. q. 7.

Præterea cum Eccleſia præcipiat auditionem Sacri tamquam actum religioſum & cultum Dei, patet conſequenter requiri aſſiſtentiã religioſam. Porro ut aliquis religioſe interſit, debet habere intentionem audiendi Sacrum, animo Deum colendi, ſive Sacrificium ſuo modo offerendi.

Similiter requiritur interna attentio, ſaltem talis, qualis ſufficit ad præſatam intentionem: cum qua etiam ſtare uidetur uoluntaria diſtractio, ſaltem aliqua. Unde uarii Doctores e. ſtimate non improbabiler ſatiſfieri præcepto Eccleſiæ à uoluntariè interius diſtracto (quar uis peccet contra jus diuinum ſive naturale, uti etiam qui ſic diſtrahitur in precibus uoluntariis) modo non exerceat actionem externam, cum interna deuotione incompoſibilem. Prout idem exiſtimate de præcepto recitationis horarum (de quo proprius agendi locus eſt in Materia de Horis Canonicis, & obiter egimus in Tract. de Leg. diſp. 3. quæſt. 8. in fine) quamuis Doctores communius contradicant. Qui nihilominus fatentur ſufficere, ut

Herincx Sum. Theol. Pars IV.

quis ſit interius attentus ad uerba, & actiones quæ in Sacrificio fiunt ſub conſula ſaltem ratione rei ſacræ, vel ad ſignificationem uerborum aliarumque actionum, vel denique ad Deum per conſiderationem rerum cæleſtium ſive diuinorum myſteriorum.

Ex quo ſequitur I. eum qui tempore Miſſæ myſterium Eucharistiæ, aliaſve res diuinas meditatur implere præceptum: immo etiam eum, qui recitat Horas Canonicas ad quas tenetur, vel poenitentiam ſacramentalem, juxta Doctores paſſim: quia intentio audiendi Miſſam & orandi ſe inuicem compatiuntur, immo iuant, uti & attentiones; cum utrimque ſufficiat attentio ad diuina. Confirmatur: quia ſicut recitatio Roſarii non impedit moralem præſentiam vel attentionem, ſed potiùs involuit, ſic etiam recitatio horarum aut precum obligantium: quod enim oratio ſit præcepta uel non præcepta, eſt impertinens.

Sequitur II. non ſatiſfacere ſuæ obligationi, qui per notabilem Miſſæ partem dormit, etiam inuoluntariè, fabulatur, aut aliis actionibus incompoſibilitibus intendit: ille enim non aſſiſtit religioſe ſacrificio. Quod autem de fabulante dicitur, id explicant uarii de conſulante magna parte Sacri de rebus feriis uel mentem ita occupantibus, ut non attendat ad ea quæ fiunt. Si interdum ſolum cum aliquo colloquatur, non peccat mortaliter: uti nec juxta Præpoſitum quæſt. 83. art. 6. dub. 5. quando colloquium non impedit attentionem ſufficientem. Nihilominus abusus hujusmodi fabularum eſt nimius, & ſcandaloloſus, merito per ſtrictas leges extirpandus: prout hic fieri cepit junctim per utramque poteſtatem, Academicam ſcilicet ac Politicam.

An autem ſatiſfaciat, qui per notabilem Miſſæ partem conſitetur ſua peccata, merito quaeri poteſt. Et quidem Reſpondent Doctores paſſim negatiue cum Bonacina diſp. conſent ſub 4. quæſt. ult. pu. 11. num. 26. (qui etſi antea contrarium docuiſſet, poſtea tamen ſuam ſententiam mutauit) nam Confefſio facit, quod homo non cenſeatur moraliter aſſiſtere Sacrificio: uti nec Concionatores tunc concionantes: quamuis enim illa opera ſint honeſta, tamen reſpectu Miſſæ ſunt plane diſparata, nec habent ſe per modum orationis, adeoque impediunt, ne homo cenſeatur eſſe præſens ſeu aſſiſtens Sacrificio.

Nihilominus Leſſius in Reſolut. V. Miſſa caſu 2. etſi quoad Confefſionem ſub Miſſa, quæ mentem uelut abſorbet ac aliis affixam tenet, cenſeat præmiſſa ualde probabilia, omnino tamen excuſandos putat, quibus ratione negotiorum, uel quia ſunt in obſequio aliorum, non eſt integrum audire aliud ſacrum; partim ex epykia: partim ex conſuetudine legitime præſcripta, hic ſaltem in Belgio; quam putat etiam alibi uigere:

I i

213.

214.

215.

216.

Opinio Leſſii.

Opinio Leſſii.

gere: partim ratione lucris spiritualis, quod tales alioquin privarentur: partim denique quod attentio quædam confusa videatur posse consistere cum actu confitendi, præsertim relato ad participandum tali Sacrificio. Immo tandem satis probabile idem iudicat de illis, quibus integrum est aliud Sacrum audire, si bonam saltem partem extra Confessionem audierint. Cum his tamen non suaderem ut Confessarius dissimulet.

217.
Quid censendum de Collectoris Eleëmofynarum sub Missa.

Quod attinet ad Collectores eleëmofynarum sub Missa, censent Doctores similiter passim, non satisfacere præcepto audiendi Missam si magnam partem facri in hoc munere infumant: nili fortè consuetudo sit in contrarium excusans eos qui tali publico pietatis officio tempore summi facri destinantur, quia aliàs omnino pauci inveniuntur, qui vellent illud onus subire, ut ait *Præpositus quæst.* 83. *num.* 206. Generalius tamen *Lesius supra Casu* 3. illos excusat: partim ex æquitate seu epykià ob utilitatem Ecclesiæ, quæ aliter non rectè videtur posse obtineri: partim ex consuetudine à pastoribus ac prælatis toleratâ & præscriptâ: partim denique, quia cum hoc opere potest stare confusa attentio ad Missam, uti ad alias preces. Quod postremum facilius admisero in parvis Ecclesiis, aut ubi eleëmofynæ colliguntur in facie altaris, & sacerdotis celebrantis. Aliàs in majoribus templis non ita apparet moralis præsentia ad Missam privatim in altari aliquo multum disito à loco collectionis celebratam.

218.
Causa excusantes ab auditione Missæ generaliter excusantur.

Quintò denique certum est excusari à præcepto audiendi Missam, qui eam non potest audire sine notabili incommodo animæ, corporis, honoris vel bonorum fortunæ, aut sine similis incommodi periculo. Patet ex sensu omnium Doctorum, praxique communi. Ratio est: quia Ecclesia non censetur Fideles suos hoc præcepto velle obligare cum simili incommodo; quàmvis etiam non sit adeo extraordinarium.

219.
Excusari titulo impotentia spiritualis.

Hinc titulo impotentia quasi spiritualis excusantur excommunicati vel interdicti; cum his prohibeat Ecclesia, ne licitè sacro interfint. Habens tamen privilegium assistendi Missæ tempore interdicti localis, assistere obligatur juxta receptam doctrinam contra Nonnullos; utpote potens assistere, seu carens impedimento. Sicut indubiè carceri mancipatus deberet audire Sacrum, oblatâ ad hoc à iudice facultate.

Excusati titulo impotentia corporalis.

Secundò titulo impotentia corporalis excusantur carcere detenti, infirmi lecto affixi, & regulariter omnes ii, qui propter indispositionem domo exire non possunt. Unde etiam excusantur proles, quas parentes ob justam correctionem domi velut in carcere inclusas detinent, & quibus indumenta honesta denegant; prout in pœ-

nam criminis, & ad resipiscentiam prolium parentes interdum rationabiliter faciunt.

Tertiò titulo impotentia moralis excusantur, quibus imminet detrimentum seu malum notabile, v. g. periculum vitæ ob infidias hostium, infectionem aëris pestilentis, aut ipsius populi convenientis ad templum. Similiter excusantur ægroti, prægnantes, convalescentes, aut qui ab omni gravi labore vel difficultate ob distantiam loci & incommoda viarum interesse nequeunt. In quibus omnibus bona fides, & prudentum consilium sufficit. Prout etiam mulieres nobiles, quando decenti vestitu comparere non possunt, nec commode in secreto aut in tenebris Missam audire possunt, excusantur. Similiter matres & nutrices parvulorum, quos nec possunt relinquere, nec propter magnos vagitus decenter ad Ecclesiam deferre. Item laborantes in officiniis fusoriis, carboniferos; custodes civitatis, mercum, vineæ, armentorum vel domus quando non rectè compatibilis est auditiõ Missæ. Item qui debent subvenire aut servare infirmis graviter laborantibus, qui convenienter soli relinquere non possunt ob periculum alicujus detrimenti, vel quia alioquin opportuno tempore carerent medicamentis.

Denique attendenda est consuetudo universalis Ecclesiæ aut etiam alicujus patriæ. Ex qua mulieres tempore purificationis suæ post partum aliquot septimanas licitè ab auditione Missæ abstinere, est alioquin nullâ justâ infirmitate detineatur. Similiter quibusdam in locis mulieres nobiles ad aliquot hebdomadas tempore luctus domo non exeuntes. Alia quoque consuetudines, quæ in variis regionibus reperiri possent, excusant, si sint approbatæ legitimo usu inter timoratos. Simplex quoque ignorantia & bona fides magis excusat frequenter à mortali, est alioquin reverà non sufficit causa sufficienti: qui tamen à Curatoribus animarum sunt instruendi & monendi. Estque plane deploranda miseria, quod cum hebdomada habeat 168. horas, & unam tantum horam vel horæ dimidium divino cultui adhibeat Ecclesia nomine Dei, tot excusationes, etiam sæpè prætextas, quæ a Christianis idque in tanta Sacrificio abundantia: quam meritò in pœnam negligentia ac ingrati tudinis Deus subtraheret: prout variis populis vicinis subtraxit, qui suspicantur & anhelant nunç ad divinum hoc Sacrificium ac cælestem panem. Ut rectè eis applicari queat illud *Thren.* 1. *Omnis populus quærens panem, & quærens panem. Ec c. 4. Parvuli perierunt panem, & non erat qui frangeret eis.*

Est etiam observandum Pastoribus, ut bubulcos atque porcarios vel alios pastores vel aratores, qui in agris assidue commorantur vel in sylvis, & ideo more pecu-

dum vivunt, curent ad Ecclesiam diebus festis venire, heris eorum graviter admonitis; non solum ut audiant Missam, sed etiam ut instruantur in rebus fidei & animæ: in quibus frequenter non sunt instructi ad sufficientiam scire divino aut naturali requiritam. Proinde si custodia gregis alicujus præsentiam exigit, servanda est quædam vicissitudo, ut nunc huic, nunc illi vacet locus & tempus assistendi divinis & audiendi instructiones necessarias.

Est insuper observandum ei, qui non potest sacro interesse cum cæteris; monitum Augustini Serm. 251. de Temp. ut saltem in domo sua oret, & non negligat Deo solvere votum ac reddere pensum servituz. Quàmvis vi præcepti Ecclesiastici non sit in rigore obligatus aliis piis actionibus aut exercitiis compensare defectum Missæ, dum ab ea audienda est excusatus.

Putat tamen Marchant Tom. 2. Tract. 4. Tit. 3. quæst. 3. ex præcepto divini primævo, Memen aut diem Sabbati sanctifices, teneri, qui Missam non audit in die Dominica, Deum speciali cultu colere: adeo ut qui nullo cordis motu vel cultu Deum in Dominica colit, peccet mortaliter, veluti non observans præceptum de sanctificatione illius diei: & consequenter penes eos, qui excusantur à Missa, remanere obligationem realem & communem Deum aliquo cultu religioso in Dominica colendi, quàmvis Ecclesia pro his nullas preces, orationes, vel ritus ordinaverit.

Quæ omnia communi Doctorum sensui & praxi repugnant, & absque solido fundamento sunt asserta. Præceptum namque divinum primævum de sanctificando Sabbato, quatenus positivum, Christianos non obligat: quatenus autem naturale est, & respicit cultum Dei, non est determinatum ex se ad certam hebdomadæ diem, sed æquè potest impleri die jovis aut veneris: immo neq. constat esse determinatum ad singulas hebdomadas aut quindenas: cur ergo mortaliter peccare censendus esset contra hoc præceptum, qui in Dominica Deum non coleret, præsertim si id faceret pridie vel postridie? Quod spectat ad Scotum 3. d. 9. Scotus ex quæst. 1. num. 5. is juxta Scolastren, Quando, plerumq. & Angles loquitur non de necessitate stricti præcepti, sed de necessitate congruitatis: quæ planè maxima est, ut saltem semel in septimana colatur Deus; præsertim cum incertum sit, quanto alioquin tempore possit homo sine peccato gravi contra jus naturale abstinere à cultu Dei, à quo omni momento dependemus. Necessitas gratiæ quoque postulat frequentem orationem ac divini Numinis invocationem. Ideoque di. 27. q. un. n. 18. ob incertitudinem temporis, quo obligat præceptum dilectionis Dei, dubitando dixit: Quando autem sit hoc, forte determinavis hoc illud præceptum divinum, Sanctifica sabbatum, Et, maneat unusquisque apud se. Et Ecclesia specificavit quantum ad Missam audiendam in die dominico.

224. Refutatio

